

IMPULS – 1

HERVORMINGSDAG



'Een vaste burcht is onze God'

Hét Lutherlied op 31 oktober?

Hervormingsdag! Het lutherse leesrooster geeft op deze 'Gedenkdag der Kerkhervorming' een duidelijke richting. De eerste psalm (119) laat ons zingen 'Welzalig wie de rechte wegen gaan, [...] Geen onrecht en geen dwaling lokt hen aan'. Het psalmwoord klinkt uit psalm 84: 'God, de Heer is een zon en een schild. Het lied van de dag, dat is nu een betere definitie dan zondagslied omdat deze gedenkdag dit jaar op een door-de-weekse dag valt, is bepaald bij lied 721 'Houd ons bijeen, God, rond uw woord'.

Wellicht wordt het als vreemd ervaren dat 'Een vaste burcht' in deze opsomming ontbreekt, want is dit niet hét lied dat op 31 oktober gezongen hoort te worden?

Bij die vraag hoort stof tot nadenken.

Dit lied schreef Luther vanuit de diepte van ellende. In 1527 wordt Luther zo ziek dat hij zijn collega Johann Bugenhagen laat komen (die twee jaar eerder het huwelijk van Maarten Luther en Katharina von Bora inzegende) om te kunnen biechten. In hetzelfde jaar wordt zijn zoontje Hans zo ziek dat hij na 12 dagen zonder voedsel bijna komt te overlijden. 1527 is ook het jaar dat zijn vriend en leerling Leonhardt Kaiser op de brandstapel ter dood wordt gebracht. Al met al een jaar waarin Luther wordt beproefd. Voor Luther is de duivel de existentiële aanwezigheid. Teistering door ziekte en dood zijn voor Luther dus het werk van de duivel.

Luther wapent zich tegen de duivel door te zingen: 'Ein feste burg is unser Gott, Ein gute wehr und waffen.' De reden daartoe geeft hij in de volgende regel: 'Er hilfft uns frey aus aller not, die

uns jtzet hat beftroffen.' In de tweede helft van deze eerste strofe beschrijft Luther de wreedheid van de duivel, een waarvan er op aarde geen tweede rondloopt.

De tweede strofe opent met de constatering dat onze macht tot niets in staat is en dat we spoedig verloren zijn. In de volgende zin maakt Luther duidelijk dat Jezus Christus voor ons gestreden heeft: 'Es streit für uns der rechte man, den Gott hat selbst erkoren'. Met vraag en antwoord dicht Luther verder: 'Fragstu wer der ist? Er heist Jhesu Christ.'

In de derde strofe zingt Luther dat we niet hoeven te vrezen voor de duivel, ook al wil satan ons verslinden. Kernachtig en alleszeggend is de laatste regel: 'Ein wörtlein kan jn fellen', 'Eén woord en hij moet vallen'. Met dit ene woord doelt Luther op de naam 'Jezus'. Wanneer de duivel die naam 'Jezus' hoort, verdwijnt hij.

De vierde strofe geeft het leed weer van het dreigende overlijden van zijn zoontje en de op de brandstapel omgekomen vriend: 'Nemen sie den leib, gut, ehr, kind und weib'. Voor Luther werd het 'nemen sie kind' in 1542 werkelijkheid toen zijn dochter Magdalena op 13-jarige leeftijd overleed.

Nu terug naar de vraag welk Luther-lied op deze gedenkdag passend is. Is dat 'Een vaste burcht' of 'Houd ons bijeen, God, rond uw woord'?

De thematiek van het zondagslied, of lied van de dag, resoneert vooruit op de evangelielezing. Om die reden staat 'Een vaste burcht' op zondag

Invocavit, omdat Jezus daar verzocht wordt door de duivel. Dat 'Houd ons bijeen, God, rond uw woord' op deze gedenkdag staat, heeft ook te maken met een houding ten opzichte van de Reformatie. Want kunnen we vandaag de dag nog tégen de Rooms-Katholieke kerk als strijdlid zingen 'Een vaste burcht'? Dat is een retorische vraag. Maar ook de notitie dat 'Een vaste burcht' nooit als strijdlid is bedoeld, is hier op zijn plaats.

De tempelreiniging als evangelielezing met hervormingsdag?

Soms wordt er gezegd dat het gedenken van 31 oktober, de gedenkdag van de kerkhervorming, in onze tijd niet meer kan omdat dit op zichzelf al anti rooms-katholiek zou zijn. Vanuit de oecumenische gedachte zou deze gedenkdag alléén maar gezamenlijk met de rooms-katholieken herdacht kunnen worden. Dat moet gezegd waar dit gezamenlijk kan gebeuren is dat mooi!

Maar de gedenkdag van de kerkhervorming, op 31 oktober, is juist een dag waarop de lutheranen (en alle protestanten) stil staan bij de eigen identiteit, de eigen wortels waar het protestantisme uit geboren is. Het is goed om ook eens aandacht aan de eigen wortels te besteden. De gedenkdag van de hervorming wil aan de ene kant 'herinneren' en aan de andere kant 'actualiseren' waar het de reformatie in de kern omging.

Maar daarbij moeten we ons ook herinneren dat Luther nooit een kerkplitsing beoogd heeft. Het is daarom niet gepast bij het gedenken van de hervorming zich op een negatieve wijze af te zetten van de Rooms-katholieke kerk. Daarbij geldt ook dat de Rooms-katholieke kerk in onze tijd niet dezelfde is als die ten tijde van Luther.

Dat alles betekent echter niet dat er geen reden is om stil te staan bij waar het de reformatie om

Gedenkdag der kerkhervorming

Liturgische kleur: **Rood**

De liturgische kleur voor deze gedenkdag is gebaseerd op beide betekenissen van deze kleur. Zij herinnert aan de Heilige Geest die een nieuw

Laten we in alle bescheidenheid maar bidden zoals de tweede strofe van dit lied van de dag bezingt in de vertaling van Sytze de Vries: 'Kom, Christus, toon uw ware kracht en breng liefde aan de macht.'

Jeroen de Haan

ging. Het sola gratia, alleen uit genade, de leer van de rechtvaardiging, dat is de kern waarop de reformatie is gebouwd.

In dat licht is het maar de vraag of de evangelielezing die voor hervormingsdag in het luthers leesrooster staat, Johannes 2:13-22, de tempelreiniging, zo gepast is. Het is bij deze lezing namelijk zeer verleidelijk om Jezus die de handelaren en de geldwisselaars wegjaagt te vergelijken met de reformatoren die de rooms-katholieke praktijken de kerk uit joegen.

Kijken we over de grens heen dan valt op dat bij de Duitse lutherse kerken men als evangelielezing heeft gekozen voor een lezing uit de zaligsprekingen: Mattheüs 5:1-10 (11-12). Bij de Amerikaanse lutheranen wordt Johannes 8:31-36, de waarheid zal u bevrijden, gelezen. Mattheüs 10:26b-33, niets is verborgen dat niet onthuld zal worden, staat verder nog op het preekrooster van hervormingsdag van de Duitse lutherse kerken. Dus er zijn alternatieven!

Misschien moeten we als lutheranen in Nederland ook eens opnieuw naar ons leesrooster kijken.

Ds. Susanne Freytag

verstaan van de Bijbel te weeg heeft gebracht. Maar ze herinnerd ook aan de martelaren die omwille van het geloof hun leven moesten laten.